

ДНЕВНИКЪ ХІV.

Засѣданіе на 23 Марта 1879.

Засѣданието се откри отъ Негово Влаженство прѣдсѣдателя часа на 10 ³/₄ прѣдъ пладне. Прочете се списакътъ на имената на депутатитѣ и отъ повѣрката се узна, че присѣдствуватъ 192, а отсѣдствуватъ по болѣсъ, отпускъ и др. причини 37 души, имената на които се забѣлѣвахъ въ надлѣжното мѣсто. — Събранието като се обяви за пълно, прочете се дневникъ XII и помоли се събранието да направи своитѣ забѣлѣжки върхъ него. Събранието обяви, че нѣма никакви бѣлѣжки да направи и дневника се прие безъ никакво измѣнение.

Подпрѣдсѣдателятъ г. Икономовъ обяви, че на дневенъ редъ стои подписанието на адреса до Н. Святелство, ИМПЕРАТОРСКИЙ Коммиссаръ, Князь Дондуковъ Корсаковъ.

Г. Цанковъ, като взе думата, предложи на събранието да се прочете адресътъ и слѣдъ прочитанието му да се подпише отъ бюрото и поднесе на Н. Святелство. Той счита за излишно да се подписва отъ сѣкий депутатъ. Г. Каравеловъ възрази на г. Цанкова, като каза, че е необходимо адресътъ да бѣде подписанъ отъ всички депутати. Г. Цанковъ поддържа да се подпише само отъ бюрото и разумѣва, че като се приеме адресътъ отъ събранието се едно ще е ако е подписанъ само отъ бюрото или отъ всички депутати.

Г. Савва Илиевъ взе думата и каза: бюрото може да подписва други документи, но документъ отъ такава важностъ, какъвто е адресътъ, желателно е да бѣде подписанъ отъ всички депутати. (Въ това врѣме чука се много гласове въ събранието да се подпише отъ всички).

Подпрѣдсѣдателятъ обяви, че понеже прѣдложението на г. Каравелова и Савва Илиевъ се поддържа отъ много гласове, то прѣдложението на г. Цанкова не се приема. Той прѣдложи още на събранието, ако иска, първо да подпише адреса и послѣ да пристѣпи до разглѣжаніе на устава или да остави подписването за прѣзъ почивката. (Тукъ се чука гласове въ събранието, които казувахъ: „сега, сега да се подпише“).

Г. Славейковъ, като взе думата, каза: събранието изрази ревностъ въ вчерашното засѣданіе, че жѣлае до се работи по бързо уставътъ, за-това нека се отложи подписването на адреса въ края на засѣданието, г. Я. Геровъ поддържа мнѣнието на Славейкова като прибави, че трѣбва да се подпише прѣзъ времето на почивката. — Г. Хр. Стояновъ възрази, като каза, че единъ такъвъ важенъ документъ не трѣба да се оставя за по подиря. Той настоява сега да се подпише

и прѣдаде, защото доста време вече какъ се отлага, и прибави, че не трѣбва да мислимъ, че ако подпишемъ сега тоя документъ, не ще ни остане време за разгледане устава. Тоя документъ по важността си, трѣба часъ по скоро да се подпише и прѣдаде.

Подпрѣдседателтъ положи на гласуване тоя въпросъ и събранието, като произнесе за подписването, слѣдующия адресъ се прочете отъ г. Каролева отъ трибуната и на свършване при произнасяние името на Н. Им. Величество, Събранието на крака извика да живѣй!

Ваше Сиятелство.

По волята и предназначението на Всемиловейшаго ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ, Ваше Сиятелство приветствувахте насъ, представителитѣ на Българското Княжество съ отварянieto на първото въ освободената наша страна Народно Събрание, призвано да положи трайно основание на държавното устройство на това ново Княжество.

Ваше Сиятелство!

Отварянето на Учредителното наше Събрание, отваряне поздравено съ неописанъ въсторгъ, както въ г. Търново — старата столица на затритото предъ петъ вѣка Българско царство, тѣй и на всѣкъде по Княжеството, е вѣнецъ на вѣлките и безбройни благодѣяния, съ които е обсиपालъ нашето отечество Великодушний ЦАРЬ-ОСВОБОДИТЕЛЪ.

Подиръ благополучното и блѣсково свършване войната, обявена съ челоуѣколюбива цѣль — да избави отъ жестоко робство нашия злощастенъ народъ, — ний присѣтствувахме на единъ цѣль редъ трудове и старания, положени отъ прѣдставителитѣ на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО въ освободеното наше отечество, за да се введе единъ новъ порядкъ въ нашитѣ предѣли. По волята на ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ, избранний служителъ на сѣдбитѣ на Божий промисль, — Россия не само разруши съ най блестящъ начинъ оковитѣ на робството, подъ което охкаше цѣли вѣкове нашия народъ, но и доказа на свѣта, че миссията ѣ въ нашето отечество е миссия цивилизаторска, миссия да създаде, да устои, и да постави единъ младъ народъ въ условия, които да му даватъ възможность да напреднова успѣшно и да се ползува съ плодетѣ отъ спечелената за него свобода, свобода пожелана отъ начало, и одобрена отпослѣ и отъ сама Европа.

Ваше Сиятелство! сърдцето на всѣки Българинъ е преиспълнено съ неисканни чувства на дълбока благодарность къмъ НЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧЕСТВО, чувства, които съ наслаждение отъ плодетѣ на тая свобода не могатъ освѣнъ да ставатъ по живостни, да се развиватъ отъ день на день — и да минуватъ отъ поколѣние въ поколѣние, като свято прѣдание, което вѣчно ще съединява Българский народъ съ неговата Благодѣтелка — Велика Россия. Като прѣдставители ний преди всичко най покорно молимъ Ваше Сиятелство, да благоволитѣ да поднесетѣ на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ-ОСВОБОДИТЕЛЯ наша всенародна признателность на чада тѣй великодушно облагодѣтелствовани къмъ Отець Всемиловивъ, името на когото ще се слави и благословява въ отечеството ни во вѣки вѣковъ.

По званieto Ви на **ИМПЕРАТОРСКИЙ** Россiйскiй Коммисаръ, и въ силата на даденитѣ Вамъ Височайши пълномощия, Ваше Сиятелство изволихте да представите на наше обсъждане „Проектъ на Органическии Уставъ,“ който опредѣлява въ общи основания правата на бѣднѣщiй Българскiй Князь, и правата на бѣлг. народъ по управлението на страната. При това като сте увѣрени, че ний вѣдущевени отъ чувства на священна длъжностъ и любовъ къмъ възраждающето ся наше отечество, дълбоко ще обмислимъ и напълно ще оцѣнимъ всичкото величие на историческата си задача, Ваше Сиятелство ни призовавате да пристѣпимъ къмъ свѣтото дѣло съ пълно безпристрастие, прѣмодушие и преданность. Слѣдъ това като ни забѣлжвате, че прѣдлагаемий на наше обсъждане проекта не е друго, освѣнъ программа за улѣснение на трудоветъ ни, Ваше Сиятелство прибавяте още, че тая программа не трѣба да ни стѣснява нито свързва въ нашитѣ обсъждания, и че намъ се дава пълна свобода и независимостъ. въ исказване на мнѣнията си по совѣсть и по увѣждение, като помнимъ, че въ нашитѣ рѣцѣ стоятъ днесъ щастieto, благоденствието и бѣднѣщата сѣдба на нашето отечество, повикано на новъ политически животъ.

Ваше Сиятелство, ний високо цѣнимъ както чувствата, които ви сдущевляватъ спрямо нашето отечество, така и Вашитѣ голѣми трудове за негова полза и щастие. За священна длъжностъ считаме да ви искажемъ дълбока признателность за всичко това отъ страна на нашии народъ, който е Вамъ тѣй много задълженъ. Проникнѣкти отъ чувства на священна длъжностъ и любовъ къмъ отечеството ний присѣживаме къмъ обсъждането на вѣпроситѣ, които се касаятъ до държавното устройство на княжеството.

Но при всичкитѣ си желаня и готовность да обсъдемъ дѣлото което трѣбва да увѣнчае устройството на нашето отечество, ние се срѣщаме още отъ самото начало съ такива мѣчнотии, които отнѣматъ увѣренность въ самитѣ насъ и вѣрата въ сѣдбата на страната, на която искрено желаемъ да дадемъ трайно държавно устройство. Най покорно молимъ Ваше Сиятелство да ни позволите съ всичка откровенность да искажемъ, че вѣрата, отъ която зависи успѣха на всѣко прѣдприеманье не ни вѣдушевлява, при всичката борба, която водимъ сами противъ себе си за да одушимъ вѣтрѣшний гласъ, който постоянно ни беспокоява. Насъ ни вълнуватъ Ваше Сиятелство, неописанни колебания, тревоги и безпокойствия за бѣднѣщата сѣдба на Българскiй Народъ, за освобождението на когото Велика Россiя истегли сабята, презрѣ всякакви жертви и очуди свѣта чрезъ блѣскавитѣ си побѣди. Съ по легка совѣсть ще пристѣпимъ къмъ устройството на княжеството, Ваше Сиятелство, ако ни позволятъ да откриемъ предъ Васъ всичката трудность на нашето положение, съ покорна молба да съобщитѣ нашитѣ съмнѣния и скърбъ на Царя Освободителя, покровителя Българии.

Ваше Сиятелство!

Не естественнитѣ граници, негодното положение на Българското Княжество и сравнително ограниченитѣ му приходи показватъ че то не ще може да оправдае надѣждитѣ на Царя-Освободителя за мирното и трайно развитие на това княжество. Материалнитѣ срѣдства на страната сѣ твърдѣ несъразмѣрни съ тежкитѣ задълже-

ния, съ които тя е свързана спрямо Портата, спрямо разни компании, а може би и спрямо кредиторитѣ на турското правителство. Истекающитѣ отъ това економически затруднения ще се заплитатъ още повече чрезъ наплива на беженци изъ сѣднитѣ български области, оставени подъ Турското управление.

Понеже ний никакъ се не съмнѣваме че насилието и жестокоститѣ и за напредъ ще останатъ неразлъчни спътници на турското управление и ще принуждаватъ оставенитѣ на тѣхний произволъ наши братя да търсятъ прибѣжище въ предѣлитѣ на княжеството. Тия бежанци, които отнапрѣдъ можемъ каза, ще идватъ постоянно и въ голѣмо количество, ще даватъ поводъ за всегдашни възбуждения на умоветѣ и смущения твърдѣ опасни за политическия животъ на княжеството. Населението на послѣдното отъ твърдѣ естествено състрадание къмъ съдбата на страдающитѣ братия, неудържимо ще се стреми да подобри тѣхното политическо положение. Това стремление още повече ще усилятъ плачевнитѣ и сърцераздиращи стонове и ридания, които ще долѣгаватъ до насъ изъ гърдитѣ на оставшитѣ подъ турско иго наши братия по кръвъ, по вѣра, по языкъ и по вѣковни общи предания, страдания и надежди.

Присѣтствието на Балкана на турски гарнизони поставени на такива мѣста, които владѣятъ надъ Княжеството и даватъ възможностъ на тѣзи гарнизони въ нѣколко прехода да стигнатъ до Дунавский брѣгъ, прави немислимо мирното и спокойно развитие на Княжеството. Тия гарнизони, като Дамокловъ мечъ, постоянно, ще висятъ надъ младото Княжество, и ще го принуждаватъ да държи всегда готови голѣми военни сили, а при оскъднитѣ му средства, това ще има разрушителни послѣдствия на народното благосъстояние.

Такова положение на българското Княжество сѣквидневно ще заплашва съ много непредвидѣни случайности и стълкновения, исхода на които не може да не ни застрашава. Ето въ общи черти, причинитѣ, които преиспѣлватъ нашта душа съ безпокойства и тревоги и отъ които произтича нашта слаба вѣра въ наша бждѣщностъ. Ние покорно молимъ Ваше Сиятелство, да бждете вѣренъ тълкователъ предъ НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО на чувствата, които на обезпокояватъ въ тая минута.

Проникнати съ безкрайно благоговѣние къмъ волята на ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ, и като почитаме рѣшенията на Берлинский конгресъ, ние пристѣпваме къмъ дѣлото, за което сте ни приканили, като се земи въ сериозно внимание, както отъ нашия освободителъ, така и отъ Европа, и че Българский народъ ще бжде щастливъ да чуе въ кѣсо време нови рѣшения, по утѣшителни за него и по благо надеждни за неговото мирно и плодотворно развитие.

Ваше Сиятелство изволикте да ни съобщитѣ, че по Вашата порѣчка Управляющій Огдѣла на Народного просвѣщение и Духовнитѣ дѣла профессоръ Дриновъ ще ни прочете, записка заключающа въ себе общъ сводъ на правилата и положенята които сж послужили за основание на настоящето устройство на страната, по всичкитѣ отрасли на управлението. Събранieto високо цѣни дѣятелността на временното русско управление и счита за свой дългъ да искаже всенародно искренна признателностъ къмъ всичкитѣ дѣятелъе по устройство на отечеството ни, дѣятелъе които се занимаваха съ това трудно дѣло при таквизи неблагоприятни обстоятелства. Ако тѣзл, временни правила, спорѣдъ думитѣ на Ваше Сиятелство,

и могат да подлежат на изменения и допълнения, тая задача могат да изпълнят успешно само бъдещитѣ конституционни органи на Княжеството споредъ показанието на времето и опита. А нигѣ тѣ, и споредъ нашето убѣждение, трѣбва да си останатъ сега за сега неприкосновени за да се нерасклати щомъ току установенитѣ съ толкова усилия гражданскитѣ строй.

Народнитѣ представители считатъ при това за свой дългъ да благодарятъ Ваше Сиятелство и за това, гдѣто сте изволили да назначитѣ за Вашъ опълномощенъ и нашъ ръководителъ въ събранието Управляющитѣ сѣдебнитѣ Огдѣлъ, Господина Лукиянова.

Негова, споредъ Вашитѣ думи, съвѣщателенъ гласъ е за насъ много полезенъ и ние не веднагъ ще се обръщаме къмъ него съ просьба да ни освѣтлява съ своитѣ познания и голѣма опитностъ.

Най послѣ, Ваше Сиятелство, ний молимъ Всевишного, да ни помага при изпълнението на трудната задача; да благослови нашитѣ начинания; да вѣнчае съ успѣхъ нашитѣ трудове; да ни просвѣщава и ръководи въ всичко за щастие и благоденствие въ страната на този поблестенъ народъ, кръвта на когото спечели нашата свобода съ съизволения на Царя на Царьотѣ и по Великодушнитѣ чувства и високата воля на ЦАРЯ ОСВОБОДИТЕЛЯ.

Да живѣе ЦАРЬ АЛЕКСАНДРЪ II Освободителъ и покровителъ на Вѣлгарскитѣ народъ!

Да живѣе ИМ' ЕРАТОРСКИИ Россійскитѣ Комисаръ Князь Дондуковъ-Корсаковъ!

Адресътъ се прие отъ цѣлото Събрание и починъ да се подписва като се викахъ на бюрото всичкитѣ депутати по редътъ на расписа на имената. Подписването трая часа до три слѣдъ пладнѣ. — Слѣдъ подписването на адреса подпрѣдсѣдателтъ г. Икономовъ обяви на Събранието да пристѣпи до разглѣждане на устава като прибави, че вчера свѣршихме първитѣ осемъ глави и че днесъ трѣбва да почнемъ 9-та глава. Самъ подпрѣдсѣдателя прочете Чл. 36 отъ IX гл. и слѣдъ прочитанието подложи го на гласуване. Събранието като се произнесе, че го приема тѣй както е редактиранъ въ проекта, прочете се и чл. 37 който тоже се одобри и прие. Подпрѣдсѣдателя прочете и чл. 38 като покани Събранието да се произнесе и за него. (Чуха се гласове приетъ, приетъ).

Високопреосвѣщенный Григорий, като взе думата прѣдложи на Събранието редакцията на тоя членъ да стане по слѣдующата формула:

„Православната църква въ Българското Княжество е частъ отъ общата българска църква и чрѣзъ нея, княжеството съхранява ѣдинението си съ Вселенската Вѣсточна църква въ сичко що се отнася до догмитѣ на вѣрата.“

Подпрѣдсѣдателтъ г. Икономовъ прѣдложи на Събранието, ако иска да гласоподава върхъ формулата на Н. Високопреосвѣщенство.

Г. Цанковъ взе думата и поиска отъ Н. Преосвѣщенство да поддържи формулата си съ доказателства.

Н. Преосв. Григорий за отговоръ каза: Намирамъ г-да, че членътъ както е въ проекта не е точно изразенъ. До сега споредъ узаконенията въ църковнитѣ уставъ Синодътъ е билъ върховнитѣ началникъ на църквата въ лицето на Екзарха. Понеже Вѣлгарското Княжество е частъ отъ общата църква и отъ тая църква по-

неже оставатъ още други двѣ части, съ които ще има съединението какви ще бждатъ неговитѣ отношения къмъ Синода? Българската църква да има свързка е друго а да бжде частъ е друго, да бжде подчинена то не ще каже, че двѣтѣ части сж свързани и задължени помежду си. Православната частъ на Българската и Русска църква иматъ свързка слѣдователны църковното началство вжтрѣ въ Княжеството и вжнѣ отъ княжеството трѣба да иматъ една свързка, а не и подчинение.

Г. Цанковъ, като взе думата, отговори, че частъ е друго, а зависимостъ друго. Тукъ трѣба да се каже, че има свързка, а съ свързка, разбирамъ подчинение на една по малка частъ къмъ друга по голѣма.

Н. Преосв. Климентъ върази като каза: тая свързка ще се изложи въ особенъ законъ дѣто ще се прибавятъ отношенията на нашата църквж съ общата Българска църква. Тукъ въ Конституцията си нѣматъ мѣстото. Управлението на църквата г-да, е синодално и Екзархътъ е само прѣдсѣдательтъ въ Синода. Отъ Екзарха не зависѣло нищо, а всичко — отъ Синода. Питамъ г-да, зависимостъ отъ Екзарха ли ще имаме или отъ Синода? ако е отъ Синода тогава ще могатъ ли тукашнитѣ Герархи да зематъ участие въ членовѣ на Синода? Ако ли не, то какви ще сж отношенията на нашата църква съ общата Българска църква? За това именно г-да, настоявамъ да си състави уставъ, въ който да се опрѣделжтъ тия отношения.

Г. Цанковъ, като настоява върхъ по прѣди казаното си, прибави, че тѣй може да се редактира само тогава, когато една частъ е зависима отъ друга и ако това тѣй стоеше въ конституцията, само тогава думатѣ на Н. Преосвѣщенство би си имали мѣстото.

Б. Преосв. Григорий прѣдлага слѣдъ формулата за чл. 38 да се вмѣсти и слѣдующата формула:

„Отношенията на църквата въ Бѣл. Княжество съ общата Бѣлгар. църква ще се опрѣдѣлжтъ съ особенъ законъ.“

Подпрѣдсѣд. г. Икономовъ попита Събранието, жѣлае ли да чуе и тая формула на Н. Преосвѣщенство но, въ това време г. Климентъ взе думата и каза, че въ чл. 38, се види, че отношенията на църквата ни съ Вселенската църква става чрѣзъ Екзархията. Г. Цанковъ отговори, че като казува свърски, разбира само догматически, а не и по управлението колкото за дисциплината прибави той, струва ми се, че трѣбва да има една зависимостъ отъ Екзархията.

Г. Балабановъ като взе думата, каза слѣдующето отъ трибуната: г-да, азъ ставамъ за да поддържж Тѣхно Преосв. г-на Григория и Климента и приемамъ тѣхното прѣдложение по едно снисхождение отъ моя страна. Имамъ формула за тая цѣль, но приемамъ формулата на Н. Пр. Григория. Г-да, говори се за единство и зависимостъ на църквата, църквата е една и има само една глава и тѣзи глава е Исусъ Христосъ. Имамъ Екзархия, която е частъ отъ православната църква и направена е отъ духовенството и народа и си има закони за управление. Ния нема да устрояваме църкви. — Днѣсь обаче обстоятелствата се сж измѣнили: за зла честь, само една частъ отъ Бѣлгария се наслаждава съ свобода, а друга частъ остая зависима подъ друго управление. Пита се сега, църквата на княжеството трѣба ли да зависи отъ оная частъ на църквата, която остава подъ друга власть и трѣба ли да кажемъ, че нашата църква е частъ отъ общата църква? Въпроса

г-да, е важенъ и трѣбва зрѣло да се размисли. Виждамъ да преобладаватъ тукъ чувства благородни и патриотически за духовно единство, за което и Н. В. Преосв. Григорий е мислилъ. Ако искаме да имаме Духовенство добро, то трѣбва да приемемъ формулата на Н. Преосв. и сподѣлимъ мнѣнието на Н. Преосв. Климента. Г-да, има двѣ направления. Първо едно порядочно развитие на народа ни въ княжеството и друго напрѣдкътъ въ другитѣ части на България. Съ църквата вѣнъ отъ княжеството трѣбва да бждемъ въ съединение. Питамъ, да ли ще бжде полезно и ще можемъ ли да се подчинимъ въ духовно отношение на друга църква, която да се намира погъ друга властъ? но оная църква, г-да, може да се управлява не тъй, както ние искаме. Питамъ, тогава да ли ще бжде въ интереса на Княжеството да подчинимъ абсолютно нашата църква на ония закони? — Прѣди 30--40 години г-да, когато се освободяваше Гърция, появи се и тоя въпросъ между гърцитѣ и една голѣма партия имаше, която постоянствуваше да остане църква имъ подчинена на Вселенский Патриархъ, който е билъ стѣпъ на гърцката църква. Но при всичкитѣ усилия на тая партия, при всичкото наляганье, не можи да навие по причина материална, да бжде подчинена на друга църква вѣнъ отъ княжеството. За това ако не приемемъ формулата на тѣхно преосвѣщенство, ще срѣщнемъ хиляди прѣпятствия като нашата църква ще се отказва отъ правото си, да удответвори това чувство, което насъ сега въодушевява. Г-нъ Цанковъ се бои, да не би нашата църква въ княжеството, чрѣзъ тая формула да се измъкне изъ рѣцѣтъ на Екзархийското началство. Но това не е тъй. Като искаме единството на нашия народъ, не можъ и дамъ право, щото нашата църква въ княжеството да бжде подчинена на друга църква. За това одобрявамъ г-да, горѣрѣчената формула на тѣхно преосвѣщенство.

Н. Блаженство прѣдседателятъ каза, че отношенията на нашата църква ще сж като на сърбската съ патриархията. Когато се ржкополага единъ Владика, Митрополитъ извѣстява на патриархията, тя го припознава и просто го забѣлѣзва въ книгитѣ си.

Г. Цанковъ, като взе думата, каза: г. Балабановъ даде за примѣръ Гърция, но гърцката църква е друго. Тя искаше да нарѣди свое вътрѣшно управление, но като видѣ злоупотрѣбленията, които направи Вселенската Патриархия, тя се отдѣли. Ние не сме въ сжщото положение, нашата църква не е припозната отъ всичкитѣ църкви за това ние трѣбва да си останемъ свързани и прѣдлагамъ членътъ да си остане тъй както си е.

Г. Балабановъ, като не одобрява думитѣ на г. Цанкова, казва: Патриоти и практични бѣхъ ония хора, които искахъ така да устроятъ своята църква. Необходимо нужно е, гдѣто се устроява едно княжество, гдѣто се полага единъ граждански редъ, тамъ да се даде на църквата и едно по друго положение. Ако приемемъ това прѣдложение да оставимъ въ зависимостъ църквата си, то значи да въспремъ устройството на църквата си и да нѣмаме никога миръ. Повтарямъ да кажъ, че казванието на г. Цанкова не е право. Църквата, щомъ е зависима, не може да се устрои. Тогава по добрѣ да кажемъ, че нѣма въ княжеството църква, Екзархътъ да свиква отъ тукъ хора които ще, и да праща отъ тамъ владци, които ще и тие да правятъ тукъ каквото щатъ. Бсж се, г-да, да не произлѣзе не-

покорство отъ страна на владичитѣ въ княжеството като ще кажатъ: ние зависимъ отъ нашия началникъ. Затова прѣдлагамъ да се приеме формулата на тѣхно преосвѣщенство, както си е. Трѣба, г-да, заключи г. Балабановъ, да дадемъ сила на църквата въ нашето княжество.

Г. Славейковъ, като ве думата, каза, колкото до гърцката църква ще кажж само, че и ние сме чели историята и Фармакида не щж да говора за богословската страна, ще сж обѣриж къмъ параграфа и ще благодаря на ония, които сж го писали, защото сж знаели желанието на българский народъ, а именно за думитѣ „намира се въ зависимостъ“ защото това води къмъ достиганье на единенето Сичкитѣ ни борби бѣхж народни и слѣдвахж да сж за съединението ни, а сега не ни остава освѣнъ църковното ни единство. Признавамъ нуждата на доводитѣ на прѣждеговорившитѣ; но мислж, че трѣба да се каже ще се намира въ зависимостъ споредъ днешнитѣ условия признавамъ, че за тукашната църква се изисква малко по свобода, но ако извадимъ думата „зависимостъ“ ще растжжимъ народа.

В. Пр. Григорий за отговоръ каза: Въз се чудж на г-на Цанкова и Славейкова, защо искатъ да оставимъ думата „зависимостъ“. Въ първий членъ е казано за догматическата страна, а въ вторий за административно отношение. Туряме „уставъ“ защото тоя уставъ послѣ ще се направи споредъ обстоятелствата и нуждитѣ. Ние гдѣто положихме вторий членъ (2-та формула) направихме го само и само да не загубимъ единството, за което са боимъ. Уставътъ който ще стане послѣ, ще опрѣдѣли това. Думата „зависимостъ“ отблѣсваме. Ни една църква не е зависима отъ друга. Общата църква е основана на единъ бератъ, който познава въ лицето на Екзарха едно право, а устава на тая църква не даваше никакво право на Екзарха, когато Св. Синодъ не сжществуваше. Неможемъ да оставимъ църквата зависима отъ едно лице, което е прицознато отъ единъ бератъ, заключи Н. В. Преосвященство.

Г. Цанковъ въ отговоръ на Н. В. Преосв. Григория каза: Въ първий членъ отношенията се тълкуватъ, че сичкитѣ църкви иматъ догматически свѣрзки, а народътъ познава Екзарха за глава на църквата, Искаме, струва ми се г-да, да направимъ нѣколко църкви. (Въ това време чуватъ се гласове: не, не, гласове викатъ въпросътъ е исчерпанъ).

г. Балабановъ поиска думата и каза: Въпросътъ, г-да не е исчерпанъ, въпросътъ е важенъ. Екзархътъ не е глава на църквата и не е билъ. Г-нъ Цанковъ казва, че Екзархътъ е глава на църквата, азъ за една минута ще се съгласж. Но, питамъ могатъ ли жителитѣ на Бъл. Княжество да зематъ участие въ една църква която е извънъ княжеството. Ако приемемъ това, то съ какво ще можемъ да повлияемъ на Екзарха, като глава на църквата, ако той безъ наша воля назначи единъ владика когото ние искаме? Прѣдположете си г-да че Екзархътъ направи една погрѣшка и че трѣба да го свалимъ, а Султанътъ не приема да се свали, тогава какво ще направимъ? Ако кажемъ отъ княжеството, че Екзархътъ не е добъръ а отвядъ-балкана кажатъ че е добъръ и въ такъвъ случай какво ще правимъ? Въ Гърция, г-да, поставихж църква съвършено независима отъ Вселенската патриархия именно, за тия причини. Азъ гледамъ че членътъ отнѣма правото на църквата въ княжеството, като ж поставя въ зависимостъ отъ друга не знаемъ

още кждѣ. За това увѣрявамъ, г-да въ злитѣ сетини, ако членътъ си остане така както си е!

Г. Цанковъ за отговоръ казва: чудно ми е, толкова думи за една дума „зависимостъ“ — много думи не доказватъ. Ще стане единъ редъ. Сега не правимъ духовни закони, а политически. Думата „зависимостъ“ не ъ разбирамъ тъй, както ъ разбира г. Балабановъ, формулата г-да, не е опасна, заключи г. Цанковъ.

Г. Славейковъ казва: не разбирамъ абсолютна зависимостъ, но искамъ да противостоѣ на такова заявление да правимъ ново положение на църквата, новъ Синодъ — думата „Зависимостъ“ не трѣба да ни наранява.

Г. Грековъ слѣдъ като каза че е малко компетентенъ въ духовнитѣ работи прибави, че ако се исхвърлятъ думитѣ намира се въ зависимостъ отъ върховното началство то ще каже, че ние ще имаме една църква съвсемъ независима и тогава духовното ни единство се унищожавя. Азъ не виждамъ какво друго има да ни свързва. За това може да се каже вмѣсто зависимостъ намира се въ тѣсни свръзки. Азъ не намирамъ г-да, заключи г-нъ Грековъ, опасностъ въ едно такова измѣнение.

Г. Балабановъ възрази, като каза че тогаса ще трѣба и единъ уставъ и пита като кога можемъ да направимъ тоя уставъ Ако приемемъ думата зависимостъ тогава нашата църква се отказва отъ едно право. Ако ли пакъ приемемъ една формула такава както иска г. Грековъ, то не ще значи че ще бждемъ както Сърбия съ Патриарха.

Г. Помяновъ взе думата и като почна да говори, чу се мълва въ събранието въпросътъ е исчерпанъ, но г. Помяновъ слѣдъ като забѣлѣжи на Събранието, че въпросътъ не е още исчерпанъ, каза: г-да, минува за принципъ, че всѣка свободна държава трѣба да има и свободна църква, прочее напълно съмъ съгласенъ съ г-на Балабанова. Формулата дава самоутвърждение на нашата църква, работа е да се попитаме, има ли друга зависимостъ освѣнъ догматическа. Въ догматическо отношение г-да, църквитѣ иматъ зависимостъ но въ административно отношение не може да има зависимостъ. Желалъ бихъ да се прибави при формулата на Н. В. Преосв. Григория, че църквата съставя частъ отъ общата Бъл. църква и отношенията ще ставатъ чрѣзъ надлѣжний министръ. Г. Помяновъ покрененъ отъ подпрѣдседателя да формулира своето прѣдложение, принесе на бюрото слѣдующата формула:

Отношенията и свръзкитѣ на Бъл. църква въ княжеството съ общата Бъл. църква, които ще ставатъ чрѣзъ министерството на исповѣданията, ще се опрѣдѣлятъ съ особенъ уставъ.

Тогаса Н. В. Преосв. Григорий стана и каза: искахъ думата г-да, за да отблѣснѣ думитѣ на г-на Цанкова и Славейкова, които казватъ, че съ формулата си ние сме искали да съставимъ една независима църква и да направимъ едно отцѣпление. Подозрявамъ въ тия тѣхни думи, че искатъ да направятъ въпроса по голѣмъ. Тие искатъ да насилатъ тукашното духовенство да покаже отношенията на тукашната църква къмъ другата. Ако искахме това, то щяхме да го кажемъ тъй както е казано въ Ромѣнската конституция. Ромѣнската църква не зависи административно отъ никоя друга външна църква. Нашитѣ отношения г-да, ще се опрѣ-

дѣлятъ съ особенъ уставъ. Приемамъ прѣдложението на Виѣнскій депутатъ и казувамъ, че непременно ще зависи отъ министерството на исповѣдания и чудно ми е отъ гдѣ г-да прѣдговорившиятъ си сж съставили таково криво заключение. Тукъ г. Кириякъ Цанковъ станж да говори, но Подпрѣдсѣдателя г. Икономовъ му забѣлежи че не му е позволено защото не е поискалъ думата и че за въ бждуше трѣба да варди тоя редъ. Понеже г-нь Кир. Цанковъ постоянноствуваше да казува че думата е негова, подпрѣдсѣдателя го помоли да мълчи защото иначе ще е пренуденъ да го повика на свое мѣсто. Слѣдъ това г. Хр. Стояновъ, който имаше думата, стана и каза: г-да важността на тоя въпросъ е голѣма, азъ защишавамъ скжпата свобода на Бъл. църква, която бѣше мжченица подъ турското правителство. Тоя въпросъ г-да, до вчера вълнѣше нашата история съ борбитѣ за нейната свобода. Нашиятъ и везиритѣ простирахж на нея ржцѣ и съ ехиднитѣ си ласкателства всячески сж мжчяхж да ж катуратъ. Покойний Врачански е примѣръ на това и Екзархътъ биде пратенъ въ заточение. Сичко това г-да, показва въ какво жалостно положение бѣше църквата ни, когато ние се мжчехме за свободата и. — Искать г-да, нашата църква да бжде свободна както и княжеството. Искать да кажать, че началството на нашата църква да се намира въ Турция. Ако приемемъ да зависи църквата ни отъ друго правителство то тогава излагаме княжеството си на голѣми главоболия. Послѣднитѣ депешни ни казвать че Европейската комиссия отъ вждъ балкана по прѣдложение на французскій делегатъ рѣшава да се отнеме властѣта отъ Султана да назначава владыци и да се даде на главний управител на Румелия. Ние като незнаемъ каква ще бжде сждбата на нашигѣ южни братя за това и не можемъ да кажемъ какви ще бждятъ сношенията на нашата църква съ оная, за това остава по послѣ да стане уставъ, а за да се улесни тоя въпросъ, азъ прѣдлагамъ да се прибави на конституцията ни: „църковното положение на княжеството ни има да се опрѣдѣли съ особенъ законъ“ Тоя прѣдложение г. Хр. Стояновъ го прѣдстави на бюрото писмено.

Подпрѣд. г. Икономовъ покани г-на Кир. Цанкова да каже какво е ималъ да казва по прѣди, но г. Кир. Цанковъ за отговоръ каза, че той щѣлъ да каже това което вече г. Хр. Стояновъ казалъ.

Г. Балабановъ потвърди думитѣ на г-на Стоянова и обяви, че ще гласоподава за формулата му. Н. В. Преосв. Григорий възрази, че тие не могатъ да отгѣлжтъ своята формула, защото тамъ именно стожтъ догматическитѣ отношения. Подпрѣдсѣдателя слѣдъ като обяви на събранието сичкитѣ прѣдложения, станали относително до 38-й членъ, попита г-на Цанкова нѣма ли нѣщо да каже. На това г. Цанковъ отговори че приема формулата на г. Стоянова.

Н. Преосв. Климентъ взе думата и поиска отъ г. Хр. Стоянова да се обясни, ако съ думата църковното положение разбира църковното устройство на княжеството.

Г. Хр. Стояновъ отговори, че когато дойде време да се съставя уставъ, тогава ще се рѣши. Не трѣба да свързваме себе си, а да оставимъ на бждушето Народно Събрание да рѣши.

Н. В. Преосв. Григорий възрази, че не знае кога ще се събере това Народно Събрание. Страхъ го е, да не би сношанията и свръзкитѣ които сега сжще-

ствуватъ да се растрожатъ като забѣлѣжи, че тия свръзки още и днесъ сж доста слаби. За това настоява сега да се свърши тоя въпросъ.

Г. Цанковъ не вижда никакъ страха когото Н. Преосв. Григорій има. Църквата ще си направи устава, а събранието ще преглѣда и утвърди, заключи г-нъ Цанковъ.

Н. Преосв. Климентъ пита, до като Княжеството нареди законъ, църквата какъ ще се управлява? ще ми кажатъ по устава, но въ устава е казано че Екзарха самъ не може да управлява, — а Св. Синодъ нѣма го ни тамо, ни тука, прибави г-нъ Климентъ.

Г. Цанковъ отговаря, че до тогава ще се грижи нашата администрация.

Н. Блаженство Прѣдсѣдательтъ се чуди какъ г. Цанковъ смѣе да мисли за това тѣй и да оставя църквата въ неизвѣстность.

Г. Славейковъ припознава, че това е аномалность, но казува че не сме ние криви.

Г. Балабановъ дбави, че приелъ прѣдложението на г. Стоянова за общий въпросъ по моли го сега да му каже, като какъ мисли г-нъ Стояновъ да се управляватъ църковно жителитѣ на Княжеството до като стане тоя уставъ.

Г. Стояновъ, като отговаря на г-на Балабанова, признава че има нужда отъ едно църковно устройство, но намира за излишно да се бърза, защото каквото постановление и да се направи сега, не ще може да помогне на положението прѣди да се устрои нашето Княжество. До тогава всичко ще е временно, както Гражданското Управление, тѣй и църковното, прибави г-нъ Стояновъ.

Г. Цанковъ отговаря: нашитѣ владици знаятъ какъ да се управлява.

Н. В. Прѣосв. Григорій, като възрази на г-на Цанкова каза. Вий г-не, истина, не сте въ положение да знаете нашитѣ работи: Ние сме въ положение растроено. Работитѣ ни напредъ сж управлявахж чрѣзъ смесенитѣ съвѣти, но тия съвѣти сега не съществуваатъ, и ние духовенството се намираме не въ добро положение и не зимамъ на себе си отговорностьа ако произлѣзатъ нѣкои безредици.

Н. В. Прѣосв. Мелетий забѣлѣжи, че сме останали като трупъ безъ глава и че такова положение не може да се продължава.

Г. Цанковъ повтаря да казва, че положението на църквата не ще е никакъ въ опасность до гдѣто се събере Народното Събрание и направи устава.

Въ това време чухж се много гласове: „въпросътъ е исчерпенъ! Подпрѣдсѣдательтъ попита Събранието, ако намира въпроса за исчерпенъ за да го тури на гласоподаване. Събранието като се произнесе угвърдително, Подпрѣдсѣдательтъ прочете формулата на Н. В. Прѣосв. Григория допълнена отъ г-на Помѣнова. Тукъ г-нъ Яковъ Геровъ каза, че прѣдложението на г-на Помѣнова има мѣстото си въ 41-вий членъ на проекта. Но това не се посрѣщна отъ Събранието и Подпрѣдсѣдательтъ обяви на събраннето, че трѣба да се гласоподава първо за членътъ 38-й тѣй, както е въ проекта, и послѣ да се гласоподава за прѣдложенитѣ формули по редъ. Членътъ 38-й туренъ на гласуване, се отхвърли съ пълно внешнегласие. Послѣ това подложи се формулата на Н. В. Прѣосв. Григория. Въ това време г-нъ Балабановъ станж да каже, че той приелъ да гласоподава по прѣди за формулатъ на г-на Стоянова съ условие, ако г-нъ Стояновъ му покаже реда, по кой ще асе

управлява църквата до съставянето на устава, но понеже г-нъ Стояновъ не го направилъ той, сега ще гласоподаде за формулата на Н. В. Прѣосв. Григория. Тая формула, турена на гласоподаване, се отхвърли. Подпрѣдсѣдателятъ поиска да тури на гласоподаване и формулата на г-на Стоянова, но въ това време се чухъ гласове, които казуваха че не е нужно да се гласоподава и за тая формула, понеже първитѣ две се отхвърлили.

Н. Прѣосв. Климентъ пита, какъ може да се опрѣдѣли вишегласие, когато прѣдложенията сж три.

Подпрѣдсѣдателятъ отговори, че прѣдложенията се подлагатъ на гласуване отдѣлно едно отъ друго, слѣдователно лесно е да се опрѣдѣли вишегласието.

Н. В. Прѣосв. Григорий, като взе думата, каза: Г-да, азъ отблясвамъ трете гласоподаване, защото се нарушава важността на църквата съ таково гласоподаване.

Г. Стояновъ исп.вѣда предъ църквата и народа, че неговата формула не нарушава нищо въ църквата.

Н. Преосв. Климентъ, като защити важността на църквата, каза, че съ таково гласуване наистинна се нарушава.

Подпрѣдсѣдателятъ забѣлѣжи на Н. Прѣосв., че трѣбаше това да го каже по на време.

Г. Грековъ става и казува, че и т-й ималъ формула, която далъ на бюрото и настоява да ся гласува и върхъ неж. на основание на правилника.

Н. Прѣосв. Климентъ настоява да ся отхвърля формула на г-на Стоянова, а г-нъ Стояновъ възрази, съ формулата си той разбира въикашното управление на църквата, а не и догматическото.

Подпрѣдсѣдателятъ Икономовъ понита г-на Стоянова не счита ли за нужно да опрѣдѣли по добръ формулата си.

Г. Стояновъ възрази като постоинствува на формулата си. Тогава се чуватъ гласове: въпросътъ е исчерпенъ! но г-нъ Балабановъ, като взе думата каза: Г-да, въпросътъ не е исчерпенъ, въпросътъ е за вѣрата ни, и е въпросъ твърдѣ важенъ. Нека г-нъ Стояновъ каже ясно, какво ще е управлението на нашата църква до тогава, до когато се състави уставъ. Г-да, трѣба да кажемъ по каквъ законъ ще се управлява църквата ни, заключи г-нъ Балабановъ.

Г. Цанковъ за отговоръ каза, че не се разбира, че ние искаме да уни-чтожимъ църквата. Това и нито се мисли.

Н. В. Преосв. Григорий отговори, че съ формулата на г-на Стоянова не се туря основа на църквата ни. Конституцията е основата, за това именно сега въ тая конституция трѣба да туримъ нашето рѣшение.

Г. Грековъ отхвърля формулата на г-на Стоянова и настоява сега да се турятъ основитѣ на църквата и отношенията ѝ съ Вселенската Патриархия.

Подпрѣдсѣдателятъ прочете формулата на г-на Грекова.

Въ това време г-нъ Помѣновъ иска да говори, но Подпрѣдсѣдателятъ му каза, че въпросътъ е исчерпенъ. Но г-нъ Помѣновъ възрази на това, че бюротъ пѣма право да му запрѣти защото формулата за която иска да говори е нова. Той обрѣща вниманието на Събранието върху думитѣ „тѣ си свързки“ като каза, че тия думи той не може да разбира единството на църквата ни съ общата Бъл.-

Църква. Тоя прибавя, че тѣсни свръзки ние можемъ да имаме и съ други църкви. За това моли събранието да не приема това.

Г. Балабановъ взе думата и каза, г-да, трѣба да се гласоподава за нѣщо. Считама прѣдложението на г-на Стоянова за не пълно. Г-нъ Грековъ като казва тѣсни свръзки, разбира на единство. Колкото за думитѣ на г-на Цанкова, който каза ние искаме да основемъ, а не да развалимъ азъ протестувамъ противъ тѣхъ.

Подпрѣдсѣдательтъ г. Икономовъ забѣлѣжи, че въпросътъ не е исчерпенъ и че въ утрѣшното засѣданне ще се продължи разискуванѣето. Засѣданнето се закрива защото време е прибави г-нъ Икономовъ, да се занесе и адресътъ на Негово Сиятелство.

Засѣданнето се закри чакъ на 4¹/₂ послѣ пладиѣ.

Прѣдсѣдатель: **Видинский Анеимъ.**

Упълномоченный Императорскаго Російскаго Комисара **С. Лукьяновъ.**

Подпрѣдсѣдатель: **Каравеловъ,**

Секретари: **И. Н. Гюзелевъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ.**